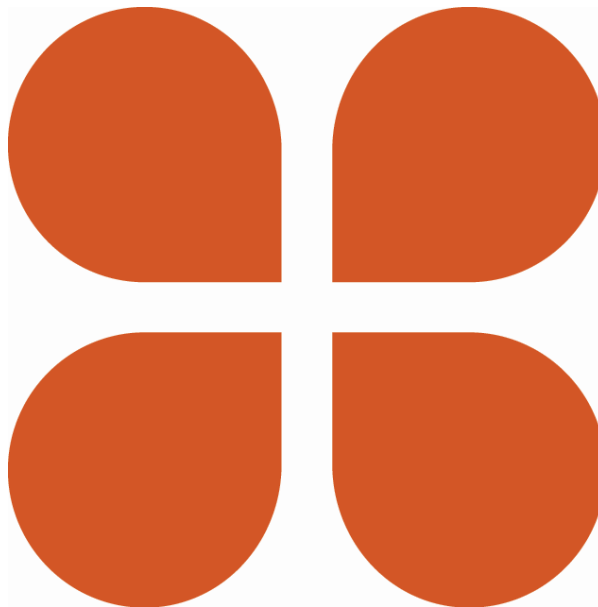

Riksintressen

Värmland

Denna publikation ingår i en serie med de olika riksintressena som är publicerat på webbplatsen: www.raa.se

Värdetexter avseende områden i Värmlands län med kulturmiljövärden av riksintresse enligt 2 kap 6 § NRL.

NUMMERORDNING - KOMMUNVIS

Arvika kommun

- 1 Västra Rud-Rävön-Sölje (Stavnäs sn)
- 2 Berg (Älgå sn)
- 3 Finnebäck-Tortan-Takene-Svartåna (Brunskogs sn)
- 4 Mölnerud (Brunskogs sn)

Eda kommun

- 5 Eda skansar (Eda sn)

Filipstads kommun

- 6 Brattfors (Brattfors sn)
- 7 Långban (Färnebo sn)
- 8 Persberg (Färnebo socken)
- 9 Saxåhyttan (Färnebo sn)
- 10 Storbroyttan (Färnebo sn)
- 11 Motjärnshyttan (Nordmarks sn)
- 12 Nordmark-Taberg (Nordmarks sn)
- 13 Rämmen (Rämmens sn)
- 14 Hornkullen (Kroppa sn)
- 30 Bjurbäcken (delen i Färnebo sn)

Grums kommun

- 15 Borgvik (Borgviks sn)

Hagfors kommun

- 16 Uddeholm (Norra Råda sn)

Hammarö kommun

- 17 Hammarö (Hammarö sn)

Karlstad kommun

- 18 Alsterdalen (Alsters sn)
- 19 Segerstad (Segerstad sn)
- 20 Väse-Ve (Väse sn)
- 21 Karlstads stadskärna

Kils kommun

- 22 Apertin-Illberg-Ekenäs (Stora Kils sn)

23 Runnevål (Stora Kils sn)

Kristinehamns kommun

24 Visnum (Visnums sn)

25 Värmlands Säby (Visnums sn)

26 Visnum-Kil (Visnums-Kils sn)

Munkfors kommun

28 Munkfors

29 Ransäter (Ransäters sn)

Storfors kommun

30 Bjurbäcken (Lungsunds sn)

Sunne kommun

31 Rottneros (Sunne sn)

32 Mårbacka (Östra Ämtervik sn)

33 Östra Ämtervik (Östra Ämtervik sn)

34 Smedsby (Östra Ämterviks sn)

35 Askersby (Sunne sn)

Säffle kommun

36 Västra Smedbyn (Kila sn)

37 Millesvik (Millesvik sn)

Torsby kommun

38 Likenäs-Transtrand (Dalby sn)

39 Ritamäki-Kvarntorp (Lekvattnets sn)

40 Johola (Östmarks sn)

41 Kårebolsätern (Norra Ny sn)

Årjängs kommun

42 Blomma-Gyltenäs (Blomskogs och Trankils sn)

MILJÖBESKRIVNINGAR - KOMMUNVIS

ARVIKA KOMMUN

Berg [S 2] (Älgå sn)*Motivering:*

Fornlämningssmiljö som ovanligt tydligt belyser sten- och bronsålderns kärnområden i Värmland.

Uttryck för riksintresset:

Rösen i företrädesvis strandnära lägen, stensättning med kal stenfyllning, hållskista.

I området ingår även:

Majorsbostället Berg med 1700-talsbebyggelse, övergiven medeltida gårdsplats och omgivande småskaligt och välhävdat odlingslandskap.

Finnebäck-Tortan-Takene-Svartåna [S 3] (Brunskogs sn)*Motivering:*

Småskaligt *odlingslandskap* i den värmländska *skogsbygden* där välbevarade byar med 1700- och 1800-talsbebyggelse ger en föreställning om äldre tiders odlingsystem, bebyggelsestruktur och byggnadssätt. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

By- och gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-talen. Välhävdat inägomark med bevarad 1800-tals drag. Relationen mellan inägo- och utägomark.

I området ingår även:

Ett fångstgropssystem.

Mölnerud [S 4] (Brunskogs sn)*Motivering:*

Bymiljö med osedvanligt många välbevarade byggnader i regionalt präglad utförande från tiden före och efter 1700- och 1800-talens skiftesreformer. (*Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Faluröda mangårdsbyggnader med skiffertak regelbundet utformade i två våningar, timrade bodar och ängslador, kvarnruin med hjulgrav och fördämningsvall.

Västra Rud-Rävön-Sölje [S 1] (Stavnäs sn)*Motivering:*

Fornlämningssmiljö med karakteristiska minnen från senneolitikum, bronsålder och äldre järnålder som pedagogiskt belyser traktens äldsta bebyggelsehistoria.

Uttryck för riksintresset:

Rösen, varav ett osedvanligt stort (40 x 30 m), hållkista, *fornborg*.

I området ingår även:

Sölje nedlagda järn- och glasbruk med nyklassicistisk herrgård. Västra Ruds löjtnantsboställe och militiebostället Näs åskådliggör boställesförordningarnas byggnadssätt.

EDA KOMMUN

Eda skansar [S 5] (Eda sn)*Motivering:*

Befästningar som är ett av landets bäst bevarade gränsbefästningssystem. (*Skansmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fyra skansanläggningar med den 1657 uppförda, 1717 och 1808 förstärkta huvudskansen, samt tre vid det senare tillfället anlagda stödskansar. Renoverades och bemannades under andra världskriget.

FILIPSTADS KOMMUN

Bjurbäcken [S 30] (delen i Färnebo sn)*Motivering:*

Bjurbäcks kanal från 1857 (f d Filipstad bergslags kanal) är en välbevarad transportled för malm, smide och personbefordran. (*Kanalmiljö, Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Slussar, f d kronobruket Asphyttan och Bjurbäckshyttan med bruksgård och tidig industriell bebyggelse. Miljön berör även Lungsunda sn i Storfors kommun.

Brattfors [S 6] (Brattfors sn)*Motivering:*

Bruksmiljö med en av de äldsta och bäst bevarade tidigindustriella hyttorna i länet.

Uttryck för riksintresset:

Brukskyrka och andra lämningar från 1600-talets hammarbruksepok, 1800-talshytta, bruksherrgård och bruksbebyggelse från olika tidsperioder. Skogsarbetarbostäder från 1950-talet i enhetligt utförande.

Hornkullen [S 14] (Kroppa sn)*Motivering:*

Länets intressantaste och bäst bibehållna gruva för brytning av silver- och kopparmalm. (*Gruvmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Miljön, med gruvhål, hästvandring, fördämningsvall, hjulgrav samt lämningar efter stånggång mellan Krokjärn och Hornkullen, illustrerar en ålderdomlig brytningsteknik. Brytningen påbörjades på 1570-talet och nedlades på 1850-talet.

Långban [S 7] (Färnebo sn)*Motivering:*

En av den mellansvenska bergslagsbygdens mest välbevarade och allsidiga *industrimiljöer*, i anslutning till en av världens mest artsammansatta mineralfyndigheter. (*Gruvmiljö, Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Långbans gruvfält och Långbanshyttan med gruvhål, skarnhögar, linspel mm. Den sedan medeltiden brukade storgruvan har spår av äldre tillmakning. Lavarna vid Lokaschaktet och nya schaktet, hytta och rostugn från 1800-talet. En *bergsmansgård* från 1700-talet som är bröderna John Ericsson och Nils Ericssons födelsehem.

Motjärnshyttan [S 11] (Nordmarks sn)*Motivering:*

En av länets mest representativa och välbevarade *hyttmiljöer*. Anlagd av finska invandrare på 1600-talet.

Uttryck för riksintresset:

Den äldsta hyttan på nuvarande plats från 1700. Dagens anläggning med masugn och rostugn som var i bruk åren 1805-1916. Dammanläggning. *Bergsmansgård* från 1800-talet och skogarbetarbostäder i enhetligt utförande.

Nordmark-Taberg [S 12] (Nordmarks sn)*Motivering:*

Bergslagsmiljö som speglar gruvdrift och sociala förhållanden med många bevarade tidigindustriella anläggningar. (*Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Talrika gruvhål, lavar, gruvstugor, kruthus, spelhus, arrest, magasin och stånggång. Socialt skiktad

bostadsmiljö med herrgård och arbetarbebyggelse från 1700- och 1800-talen. Korsformig 1700-talskyrka i trä.

Persberg [S 8] (Färnebo socken)

Motivering:

Gruvmiljö och en av de äldsta gruvorterna i den mellansvenska bergslagsbygden och som genom sin storlek är av europeisk industrihistorisk betydelse. (*Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Storgruvan på Odalfältet och Högbergsfältet med 40-tal gruvhål. Tydliga spår efter den gamla tillmakningsprocessen i den 1762 upptagna sk Tilas stoll. Herrgård, *kapell*, skolhus, arbetarbebyggelse, industribyggnader samt utskeppningsplats och småskaligt *odlingslandskap*.

Rämmen [S 13] (Rämmens sn)

Motivering:

Väl sammanhållen *bruksmiljö* och *hyttmiljö*, personhistoriskt förknippad med skalden Esaias Tegnér. (*Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bruks herrgård, kyrka, hytta, smedja, järnbod. Litterära bruks- och herrgårdstraditioner med Tegnér rummet på Rämmens herrgård.

Saxåhyttan [S 9] (Färnebo sn)

Motivering:

En av länets äldsta hyttplatser med rötter i senmedeltidens järnhantering. (*Hyttmiljö*, *Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Stenmasugn från 1854, malmkross, rostugn, slaggstamp och imponerande kolhus, klassicistisk herrgård från 1809, arbetarbostäder, smedja i ursprungligt skick och skolhus från 1870.

Storbrohyttan [S 10] (Färnebo sn)

Motivering:

En av den mellansvenska bruksbyggderna bäst bevarade bergsmanshyttor, anlagd på 1500-talet, med byggnadsbestånd från 1800-talets mitt. (*Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Hytta, stenmasugn, rostugn och malmstamp. Herrgård från 1870-talet med ekonomibygnader och lantarbetarbostäder samt en ditflyttad *bergsmansgård* från 1700-talet.

GRUMS KOMMUN

Borgvik [S 15] (Borgviks sn)

Motivering:

Bruksmiljö och *industrimiljö* med för Västsverige typisk oregelbunden planform från 1600-1900.

Uttryck för riksintresset:

Karolinsk herrgård och kyrka med märkligt interiörmåleri. Arbetarbebyggelse, hyttruin, smedjor, magasin m m uppförda i trä och slaggsten, såg- och kvarnrester.

HAGFORS KOMMUN

Uddeholm [S 16] (Norra Råda sn)

Motivering:

Bruksmiljö som tydligt speglar industrialismens samhällsomvandling under 1800-talets senare del.

Uttryck för riksintresset:

Enhetliga tjänstemannabostäder och kontorsbyggnader med tidstypiskt utseende från slutet av 1800-talet och 1900-talets början. Länets största herrgård med utrymme för brukskontor och bostäder för brukets högsta tjänstemän. Hitflyttad 1600-talskyrka.

HAMMARÖ KOMMUN

Hammarö [S 17] (Hammarö sn)*Motivering:*

Bygdecentrum vid Vänerstrandens slättbygder med lång kontinuitet, som särskilt väl speglar övergången vikingatid - medeltid. (*Fornlämningssmiljö, Kyrkomiljö, Boställsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Vikingatida gravfält med högar och övertorvade stensättningar, ensamliggande stensättningar, domarring, medeltida träkyrka och militärbostället Hammars gård, en f d *kungsgård* och klosterhemman under Varnhem.

KARLSTAD KOMMUN

Alsterdalen [S 18] (Alsters sn)*Motivering:*

Dalgångsbygd med bruksherrgårdar som levandegöres av Frödings diktning. (*Herrgårdslandskap, Kyrkomiljö, Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Alsters, Gunneruds och Alstrums herrgårdar i nyklassicistisk arkitektur. Alsters träkyrka från 1696. Minnessten över Gustaf Fröding från 1921.

I området ingår även:

Fornlämningssmiljö med ett 20-tal stensättningar med kal stenfyllning, röse, hög och hållkista.

Karlstads stadskärna [S 21]*Motivering:*

Residensstad och *stiftsstad* som speglar stadsbyggandet kring 1800-talets mitt.

Uttryck för riksintresset:

Rutnätsstad med breda gator och stort torg präglad av den sista stora stadsplaneregleringen i 1600-talets stadsbyggnadstradition. Institutionsbyggnader och annan bebyggelse som hör samman med funktionen av förvaltningsstad runt de centrala stadsrummen och Klaraälvens västra gren. Trästadbebyggelse utmed Älvdalen som överlevde branden 1865.

Segerstad [S 19] (Segerstad sn)*Motivering:*

Centralbygd med en osedvanlig många och formmässigt varierade förhistoriska gravar. (*Fornlämningssmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fullåkersbygd med runda, rektangulära, kvadratiska och oregelbundna rösen, stensättningar och högar, två treuddar, domarring, stenkrets, ensamliggande, i gravgrupper samt sex gravfält och två *fornborgar* och Segerstads gamla kyrkby av oskiftad *radbykaraktär*.

Väse-Ve [S 20] (Väse sn)*Motivering:*

Bygdecentrum vid vänerstranden med lång kontinuitet. (*Fornlämningssmiljö, Odlingslandskap med övervattnade slättermarker, Boställsmiljö, Kommunikationsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Rikt *sockencentrum* med nyklassicistisk kyrka, prästgård, klockargård, sockenstuga, skola och kyrkstallar. Kronofogdebostället i Ve och hembygdsgården Mölntorp. Översilningsängar, fyra gravfält av yngre järnålders typ med högar och övertorvade stensättningar, runsten, milstolpar och stenvalvsbro längs gammalt kommunikationsstråk och runsten.

KILS KOMMUN

Apertin-Illberg-Ekenäs [S 22] (Stora Kils sn)

Motivering:

Herrgårdslandskap med karakteristiska uttryck för värmländsk bruks- och högreståndskultur från 1700- och 1800-talen. (*Järnvägsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Apertins herrgård med barockinteriör och f d biskopsgården Ekenäs med anlagda parker, alléer och stora sammanhängande odlingsytor. Bevarad sträcka av Sveriges första järnväg anlagd 1849.

I området finns även:

Tre gravfält av yngre järnålderstyp med högar och övertorvade stensättningar.

Runnevål [S 23] (Stora Kils sn)

Motivering:

Länets största järnåldersgravfält i sammanhängande jordbruksbygd vid nedre Fryken. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Ca hundra välbevarade gravhögar, övertorvade stensättningar, hålväg.

KRISTINEHAMNS KOMMUN

Visnum [S 24] (Visnums sn)

Motiv för riksintresset:

Odlingslandskap med ovanligt tätt bestånd av förhistoriska gravar vid medeltida kyrk- och *begravningsplats*, som visar tydlig kontinuitet mellan hednisk och kristen tid och framåt längs den gamla "Letstigen". (*Fornlämningsmiljö, Kyrkomiljö, Boställsmiljö, Kommunikationsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fyra gravfält med högar och övertorvade stensättningar av yngre järnålderstyp. Korsformig spånklädd träkyrka från 1700-talet, f d kloster- och militieboställen som Backa majorsboställe och Sommersta kronolänsmansboställe samt den ålderdomliga färdleden "Letstigen".

Visnum-Kil [S 26] (Visnums-Kils sn)

Motivering:

Odlingslandskap med kontinuerlig bosättning från järnåldern. (*Fornlämningsmiljö, Herrgårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Herrgårdar med 1700- och 1800-talsbebyggelse, t ex Kilsby och Nynäs, vilka under medeltiden tillhört Riseberga kloster. Fyra gravfält och två gravgrupper med totalt ca 50 högar övertorvade stensättningar. *Sockencentrum* med 1700-talskyrka, prästgård och skola från 1800-talet.

Värmlands Säby [S 25] (Visnums sn)

Motivering:

Ovanligt komplett *herrgårdsmiljö* kring Värmlands-Säby 1700-talsherrgård.

Uttryck för riksintresset:

Huvudbyggnad, brukningscentrum, torp, arbetarbebyggelse. Värmlands-Säby är säteri sedan 1596 och tillhörde under medeltiden Riseberga kloster.

I området ingår även:

Fornlämningsmiljö med fyra gravfält bestående av högar, övertorvade stensättningar, treuddar och resta stenar.

MUNKFORS KOMMUN

Munkfors [S 28]

Motivering:

Bruksmiljö med landets äldsta bevarade martinverk av stort industri- och socialhistoriskt värde.

Uttryck för riksintresset:

Centralt placerad herrgård och bruksgator med arbetarbostäder, martinverk från 1877 med välbevarad teknisk utrustning.

Ransäter [S 29] (Ransäters sn)

Motivering:

Odlingslandskap med bruksherrgårdar förknippad med Erik Gustav Geijer. (*Bruksmiljö, Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Geijersgården och Geijersskolan. Klockaregården vid kyrkan har bevarats som minnesgård över Tage Erlander.

I området ingår även:

Hembygdsgård med museibygnader och friluftstetaer.

STORFORS KOMMUN

Bjurbäcken [S 30] (Lungsunds sn)

Motivering:

Bjurbäcks kanal från 1857 (f d Filipstad bergslags kanal) är en välbevarad transportled för malm, smide och personbefordran. (*Kanalmiljö, Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Slussar, f d kronobruket Asphyttan och Bjurbäckshyttan med bruksgård och tidig industriell bebyggelse. Miljön berör även Färnebo sn i Filipstads kommun.

SUNNE KOMMUN

Askersby [S 35] (Sunne sn)

Motivering:

Odlingslandskap med byar som innehåller ovanligt välbevarad bebyggelse från 1800-talet. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Askersby *radbybebyggelse* med traditionellt utformade bostadshus och ekonomibygnader från 1800-talets förra hälft.

Mårbacka [S 32] (Östra Ämtervik sn)

Motivering:

Selma Lagerlöfs födelsehem Mårbacka. *Odlingslandskap* med för länet stora identitets- och

traditionsvärden förknippade med hennes författarskap. (*Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Byn Södra Ås *bymiljö* med välbevarade man- och ekonomibygnader. Selma Lagerlöfs hem, Mårbacka, ritat av arkitekten IG Clason 1923, men med 1700-tals stomme. Mårbackas tidigare huvudgård "Där Ner" (Ingemarsgårdens förlaga) ansluter till minnesgården.

I området ingår även:

Äldre järnåldersgravfält, fossilåker, område med röjningsrösen.

Rottneros [S 31] (Sunne sn)

Motivering:

Rottneros *herrgårdsmiljö* vid sjön Fryken förknippad med Selma Lagerlöfs författarskap och de värmländska brukstraditionerna. (*Kognitiv miljö, Park*).

Uttryck för riksintresset:

Herrgård ritad av G. von Dardel från 1930-talet, den fjärde huvudbyggnaden på platsen sedan 1700-talet. Skulpturpark med strövstigar, broar och vattenfall.

I området ingår även:

Gravfält och gravgrupper med högar och övertorvade stensättningar.

Smedsby [S 34] (Östra Ämterviks sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö från brons- och järnåldern delvis monumentalt anlagda i förhållande till gammal vattenled.

Uttryck för riksintresset:

Ca 20 rösen och stensättningar med kal stenfyllning.

Östra Ämtervik [S 33] (Östra Ämtervik sn)

Motivering:

A. *Odlingslandskap* med fornlämnningar från brons- och järnåldern. (*Fornlämningsmiljö*).

B. *Sockencentrum* med bebyggelse från 1800-talets början förknippad med Selma Lagerlöfs författarskap. (*Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. Två höggravfält, grupper med rösen och stensättningen med kal stenfyllning.

B. Nuvarande kyrkan från slutet av 1700-talet och prästgården Herresta, känd som gården "Borg" i Gösta Berlings saga.

SÄFFLE KOMMUN

Millesvik [S 37] (Millesvik sn)

Motivering:

Ovanligt tät och formsammansatt *fornlämningsmiljö* från sten-, brons- och järnåldern.

Uttryck för riksintresset:

Mer än 200 gravar i flera gravfält och ensamläger. Rösen, bl.a. ett av Sveriges största långrösen. Stensättningar med kal stenfyllning, högar, övertorvade stensättningar, klumpstenar, domarringar, hållkista. Ca 100 odlingsrösen.

I området ingår även:

Millesviks 1100-talskyrka, pilgrimsled och medeltida gårdslägen. Hjällesgate herrgård med nuvarande byggnader från 1800-talets förra hälft.

Västra Smedbyn [S 36] (Kila sn)

Motivering:

Herrgårdsmiljön von Echstedtska gården är en av den svenska profanarkitekturens bäst bevarade

karoliner- och rokokoaanläggningar.

Uttryck för riksintresset:

Herrgård uppförd 1762-64, flyglar, lusthus, avträde. Interiörmålningar i manbyggnad och avträde. Park, omgivande odlingslandskap.

TORSBY KOMMUN

Johola [S 40] (Östmarks sn)

Motivering:

En av landets bäst bevarade *finngårdar* med 1700-och 1800-talsbyggnader, med omgivande odlingslandskap.

Uttryck för riksintresset:

Karaktäristiskt terrängläge på backkrön i öppet odlingslandskap. Väl bevarad bebyggelse med boningshus med rök- och svenskstuga. Bodar, ladugårdar, smedja, ria m.m.

Kårebolsättern [S 41] (Norra Ny sn)

Motivering:

En av de bäst bevarade sätrarna i det svenska fäbodsområdets södra del. (*Fäbodmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Trettiotalet fähus, lador och säterstugor kring en öppen vall.

Likenäs-Transtrand [S 38] (Dalby sn)

Motivering:

Ett av landets största fångstgropssystem, sydvästlig utlöpare till det norrländska fångstgropsområdet. (*Fångstmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Mer än hundra enskilda gropar i system. Enstaka kolningsgropar.

Ritamäki-Kvarntorp [S 39] (Lekvattnets sn)

Motivering:

Två av landets bäst bevarade *finngårdar* som minner om invandringen av svedjefinnar under 1500- och 1600-talen.

Uttryck för riksintresset:

Ursprungliga bosättningslägen och småskaligt odlingslandskap. Ritamäkis månghussystem med timrade ekonomibyggnader och rökstuga.

ÅRJÄNGS KOMMUN

Blomma-Gyltenäs [S 42] (Blomskogs och Trankils sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö i skogsbygd från senneolitikum, brons- och järnålder som är den nordligaste utlöparen av det västsvenska hällkisteområdet.

Uttryck för riksintresset:

Hällkistor, rösen stensättningar, stenåldersboplats. Relationen till forntida vattenled.